Ilmiy tadqiqotlar va ularning yechimlari jurnali
Aoka guvohnoma № 323759 ISSN: 3060-4818

O‘QUVCHILARIDA AXBOROT BILAN ISHLASH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH

Kilichov Akobir Kodirovich
Nizomiy nomidagi O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti
mustaqil tadqiqotchisi
e-mail: akobirkilichov05@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.22863329

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktablarning 10-11 sinf o'quvchilarida axborotlar bilan ishlash kompetensiyasini rivojlantirishning ahamiyati va usullari haqida so’z yuritilgan. Shuningdek, samarali natijaga erishish uchun o‘quvchilarda shakllantirish zarur bo’lgan ko'nikmalar bo’yicha ba'zi tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so’zlar: axborotdan foydalanish, axborotni tahlil qilish, axborotni qayta ishlash, axborot bilan ishlash kompetensiyasi, ta’limni integratsiyalash

Bugungi zamonaviy dunyo turli xil ma'lumotlar makoniga aylanmoqda, bu muvaffaqiyatli o'qib o’rganish va kasbiy faoliyatda o'sish uchun tobora muhim manbaga aylanish bilan birga, uni tahlil qilish, ishonchliligini tekshirish kabi ba’zi bir noqulayliklarni ham keltirib chiqarmoqda. Ayni damda bu yetarli tajriba va ko’nikmaga ega bo’lmagan maktab o’quvchilari orasida dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Oliy ta’lim va kelajak kasbiga tayyorlanayotgan 10-11 sinf o'quvchilari, kelajakdagi o'qishlari va kasbiy faoliyatidagi vazifalarni muvaffaqiyatli hal qilishlari uchun axborot ko'nikmalariga ega bo'lishlari kerak. O'quvchilarning yetarli darajada ma'lumotlarni qayta ishlash ko'nikmalariga ega emasliklari ularning akademik muvaffaqiyati va kelajakdagi kasbiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun axborot bilan ishlash kompetensiyasini rivojlantirish ta’lim tizimining muhim vazifasi hisoblanadi.

Axborot bilan ishlash kompetensiyasi - o'qish va kasbiy faoliyatda ko’zlangan maqsadlarga erishish uchun ma'lumotlarni topish, tahlil qilish, baholash, taqdim etish va ulardan foydalanish qobiliyatidir. Maktab o’quvchilarida ushbu kompetensiyani rivojlantirish ko’pgina yutuqlarga olib keladi. Birinchidan, ta'lim sifati yaxshilanadi: Axborot ko'nikmalariga ega bo'lgan o'rta maktab o'quvchilari sinf topshiriqlarini bajarish va imtihonlarga tayyorgarlik ko'rish uchun ma'lumotlardan samarali foydalanishlari mumkin. Shuningdek, ular to'g'ri va aniq ma'lumotni tezroq topishlari va uni to'g'ri baholashlari samarali bilim olish imkonini beradi.[1] Ikkinchidan, yoshlarning kelajakdagi karyerasida muvaffaqqiyat erishishlarida muhim omil bo’ladi: Axborot asosiy manba bo'lgan bugungi dunyoda ish beruvchilar axborot bilan ishlash malakasiga ega xodimlarni qidirmoqda. Axborot ko‘nikmalarini rivojlantirish o‘rta maktab o‘quvchilarining mehnat bozorida raqobatbardosh kadr bo‘lishiga yordam beradi.Ushbu kompetensiya qarorlar qabul qilish, muammolarni hal qilish va o’z sohasini rivojlantirish uchun ma'lumotlardan samarali foydalanish imkonini beradi.

Umuman, axborotdan foydalanish kompetensiyasini rivojlantirish ta’limning muhim jihati bo‘lib, u maktabning 10-11 sinf o‘quvchilarining o‘qishida, ishida va umuman hayotida muvaffaqiyatli va samarali bo‘lishiga yordam beradi.

Maktablarning 10-11 sinf o'quvchilarining axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradigan bir necha usullar mavjud:

O'quv rejasini takomillashtirish: O'qituvchilar darslar va loyihalarda ma'lumotlarni qidirish, tahlil qilish va taqdim etishga oid topshiriqlar berib, o'quv dasturiga axborotni qayta ishlash elementlarini kiritishlari mumkin.[2]

Maxsus dasturlar va ilovalardan foydalanish: O'quvchilarga axborotdan samarali foydalanishni o'rganishga yordam beradigan ma'lumotlar bilan ishlash uchun turli xil dasturlar va ilovalar mavjud. Misol uchun, grafik va diagramma yaratish dasturlari o'rta maktab o'quvchilariga ma'lumotlarni turli formatlarda taqdim etishni o'rganishga yordam beradi.

Sinfdan tashqari mashg‘ulotlar orqali o‘rganish: Maktab o‘quvchilari o‘zlarining axborot ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradigan lagerlar, seminarlar va konferensiyalar kabi turli sinfdan tashqari tadbirlarda qatnashishlari mumkin.

Mustaqil o'rganish: O'rta maktab o'quvchilari onlayn kurslar, kitoblar va maqolalar kabi turli manbalardan foydalangan holda axborot ko'nikmalarini mustaqil ravishda shakllantirishlari mumkin.

Yuqoridagi usullardan foydalanish davomida kompetensiyani rivojlantirish samaradorligini baholash muhim ahamiyatga ega. Maktab o'quvchilarida axborot bilan ishlashda kompetensiyani rivojlantirish samaradorligini baholash uchun quyidagi usullardan foydalanish mumkin:[3]

Test sinovi: O'quvchilarning ma'lumotlarni qidirish, tahlil qilish va baholash kabi asosiy axborot ko'nikmalari bo'yicha test topshirishlari mumkin.

Bajarilgan topshiriqlarni baholash: O'qituvchilar maktab o'quvchilari tomonidan bajarilgan topshiriqlarini baholab, ular ma'lumotlardan qanchalik samarali foydalanishganligini baholashlari mumkin.

O’quv faoliyatni baholash: O'qituvchilar o'quvchilarining o'quv faoliyatida ma'lumotlardan qanchalik samarali foydalanishlarini aniqlash uchun ularning boshqa fanlarni o’rganishga qanchalik tadbiq etganliklarini baholashlari mumkin.

Yuqori sinf o'quvchilarda axborot bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun ularda informatika darslari davomida quyidagi asosiy ko'nikmalarni shakllantirish kerak:[4]

Ma'lumot qidirish: Ular kitoblar, jurnallar, internet, ma'lumotlar bazalari va boshqalar kabi turli manbalarda ma'lumot qidirishni bilishlari kerak.

Axborotni tahlil qilish: O'quvchilar ma'lumotlarning haqiqiyligi, to’g’riligi, dolzarbligi va yangi ekanligini aniqlash uchun tahlil qilish va baholash imkoniyatiga ega bo'lishi kerak.

Ma'lumotlar taqdimoti: Maktab o'quvchilari ma'lumotni hisobotlar, taqdimotlar, grafiklar, diagrammalar va boshqalar kabi turli formatlarda taqdim eta olishlari kerak.

Axborotdan foydalanish: O'quvchilari muammolarni hal qilish, qarorlar qabul qilish va yangi bilimlarni yaratish uchun ma'lumotlardan samarali foydalanishlari kerak.

Loyihani yaratish: O'rta maktab o'quvchilari ma'lumotlarni qidirish va tahlil qilish talab qiladigan loyihalarda ishtirok etishlari mumkin. Bu tarix, adabiyot yoki boshqa bilim sohasi bo'yicha loyiha bo'lishi mumkin.[5]

Guruhdagi ish: O‘quvchilari guruhlarga bo‘linib ma’lumotlarni birgalikda tadqiq etishlari mumkin. Bu ularga hamkorlik va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish: Axborot bilan ishlash malakasini rivojlantirish tanqidiy fikrlashni rivojlantirishni ham o'z ichiga oladi. Maktab o'quvchilari ma'lumotni tahlil qilish, uning ishonchliligi va

dolzarbligini baholash va ushbu ma'lumotlarga asoslanib qaror qabul qilish qobiliyatiga ega bo'lishlari kerak. Ularda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun siz quyidagi usullardan foydalanishingiz mumkin:

Mantiqiy tahlil qilish bo'yicha trening: o'quvchilar taqqoslash, tasniflash, o'xshashlik va boshqalar kabi mantiqiy usullardan foydalangan holda ma'lumotlarni tahlil qilishni o'rganishlari mumkin.[6]

Tanqidiy fikrlash bo'yicha trening: tanqidiy fikrlashn- bu ma'lumotni haqiqiyligi, dolzarbligi va yangiligi nuqtai nazaridan baholashni o'z ichiga oladi.

Argumentlarni tahlil qilish bo'yicha trening: o'quvchilar qaysi dalillar ishonchli va qaysi biri ishonchli emasligini aniqlash uchun argumentlarni tahlil qilishni o'rganishlari mumkin.

Qaror qabul qilishni o'rganish: axborotni tahlil qilish asosida ongli qarorlar qabul qilishni o'rganishlari mumkin.

Shuningdek, 10-11 sinf o'quvchilarida axborotdan foydalanish kompetensiyasini samarali rivojlantirish uchun o'qituvchilar ushbu kompetensiyani o'quv dasturi bilan integratsiyalashlari mumkin.

Masalan: Tarix darslarida o'qituvchilar turli tarixiy voqealarga oid ma'lumotlarni izlash, tahlil qilish va taqdim etish bo'yicha topshiriqlar berishi mumkin. Adabiyot darslarida o'qituvchilar adabiy asarlardagi ma'lumotlarni tahlil qilish va baholash uchun topshiriqlar berishi mumkin. Matematika darslarida o'qituvchilar o'rta maktab o'quvchilari ma'lumotlarni turli formatlarda taqdim etishlari uchun grafik va diagrammalar yaratish bo'yicha topshiriqlar berishi mumkin. Loyihalar va tadqiqotlar orqali maktab o'quvchilari loyiha maqsadlariga erishish uchun ma'lumotlarni topish, tahlil qilish, baholash, taqdim etish va undan foydalanishni o'rganishlari mumkin.

Umuman olganda, axborot bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirish maktab o'quvchilari uchun muhim amaliyotdir. Ushbu kompetentsiyaning barcha bosqichlarini izchil rivojlantirish o'quvchilarga o'quv topshiriqlarini muvaffaqiyatli bajarish, asosli qarorlar qabul qilish va internetdagi ma'lumotlar bilan ishlashda va yoki shaxsiy hayoti va xavfsizligini himoya qilish imkonini beradi. Yuqorida keltirilgan tavsiyalar maktablarning 10-11 sinf o'quvchilariga axborotdan foydalanish ko'nikmalarini oshirishga va raqamli dunyoda yanada muvaffaqiyatli va xavfsizroq bo'lishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ван Л. и Вебер М. (2019). Развитие информационной грамотности у старшеклассников: систематический обзор. Информационные науки и науки об обучении, 120 (5/6).
2. Лимберг Л. и Сундин О. (2016). Информационная грамотность и не только: содействие обучению через взаимодействие с артефактами и практиками. The Journal of Documentation, 72 (1), 6-25.
3. Association of College and Research Libraries. (2016). Framework for Information Literacy for Higher Education. Retrieved from http://www.ala.org/acrl/standards/ilframework
4. Сиденко Е.А. Профессиональное развитие педагога в условиях введения ФГОС нового поколения // Образование и наука.– 2012.– № 8.
5. Черных Н.П. Формирование ключевых компетенций по предмету «Информационные технологии».[Электронный ресурс] URL: http://vio. uchim.info/Vio_38/cd_site/articles/art_3_5.htm
6. Строкова Т.А. Оценка личностного развития учащихся // Образование и наука.– 2012.– № 9.